

Rechtbank Den Haag
Zaaknummer: C/09/571932 2019/379
Zitting: 4 december 2020

AKTE BEZWAAR SUBSIDIAIRE STELLINGNAME

inzake:

ROYAL DUTCH SHELL PLC,
Gevestigd te Londen en te 's-Gravenhage,

Gedaagde,

Advocaten: mr. J. de Bie Leuveling Tjeenk, mr. N.H. van den
Biggelaar en mr. D. Horeman

tegen:

1. **VERENIGING MILIEUDEFENSIE EN DE ANDEREN DIE ZIJ
VERTEGENWOORDIGT,**
2. **STICHTING GREENPEACE NEDERLAND,**
3. **LANDELIJKE VERENIGING TOT BEHOUD VAN DE
WADDENZEE,**
4. **STICHTING TER BEVORDERING VAN DE
FOSSIELVRIJBEWEGING,**
5. **STICHTING BOTH ENDS,**
6. **JONGEREN MILIEU ACTIEF,**
7. **STICHTING ACTIONAID**

Eisers,

Advocaten: mr. R.H.J. Cox en mr. D.M.J. Dexters

1. Tijdens de zitting op 1 december 2020 hebben de NGO's in reactie op het ontvankelijkheidsverweer van RDS gesteld dat zij "uitdrukkelijk ook voor de Nederlandse milieubelangen en ingezetenen" opkomen.¹ Na vragen van de rechtbank tijdens de zitting op 3 december 2020 is gebleken dat het hier om een subsidiaire stellingname gaat, namelijk dat zij primair opkomen voor de wereldwijde milieubelangen en de hele wereldbevolking en subsidiair voor de Nederlandse milieubelangen en ingezetenen. Hetzelfde geldt voor het subsidiaire standpunt dat uitsluitend wordt opgekomen voor in Nederland geleden en te lijden schade. Dat is aangevoerd tijdens de zitting op 3 december 2020 in reactie op het verweer van RDS dat niet uitsluitend Nederlands recht van toepassing is.² Na vragen van de rechtbank is gebleken dat het om een subsidiair standpunt gaat, namelijk voor het geval de rechtbank voor het toepasselijke recht aanknoopt bij het *Erfolgsort*, teneinde tot het resultaat te komen dat uitsluitend Nederlands recht op de vorderingen van toepassing is.

2. De NGO's hebben dus in reactie op vragen van de Rechtbank de volgende subsidiaire stellingname ingenomen:
 - (i) primair komen de NGO's op voor de belangen van de hele wereld, subsidiair komen zij op voor de belangen van uitsluitend de Nederlandse ingezetenen.

Dit subsidiaire standpunt is een reactie op het verweer van RDS dat de NGO's niet-ontvankelijk zijn in hun vorderingen, omdat kort gezegd geen sprake is van voldoende gelijksoortige belangen nu de NGO's opkomen voor de belangen van de hele wereldbevolking.
 - (ii) primair onderbouwen de NGO's hun vorderingen met een beroep op overal ter wereld geleden of te lijden schade, subsidiair uitsluitend een beroep op in Nederland geleden of te lijden schade.

Dit subsidiaire standpunt is een reactie op het verweer van RDS dat ook wanneer voor het toepasselijke recht wordt aangeknoopt bij het *Erfolgsort*, het recht van vele landen van toepassing is, omdat de schade wordt geleden in de gehele wereld.

3. RDS maakt bezwaar tegen deze subsidiaire stellingname. Deze stellingname is nieuw en vormt derhalve een wijziging van de grondslag van de eis in de zin van art. 130 Rv. Het is in strijd met de goede procesorde om in dit late

¹ Pleitnotitie 2 van Milieudefensie c.s.: ontvankelijkheid, randnummer 50.

² Pleitnotitie 3 van Milieudefensie c.s.: IPR, randnummer 14.

stadium van de procedure de grondslag van de eis aan te vullen met nieuwe subsidiaire standpunten.

4. In de dagvaarding zijn de NGO's opgekomen voor de belangen van de hele wereldbevolking en ter voorkoming van schade wereldwijd. De NGO's hebben niet subsidiair gesteld uitsluitend op te komen voor de belangen van de Nederlandse ingezetenen en uitsluitend ter voorkoming van schade in Nederland. Die subsidiaire stellingname valt ook niet te lezen in de passages in de dagvaarding waarin de NGO's stellen dat zij mede opkomen voor de belangen van de ingezetenen van Nederland, wijzen op schade in Nederland en de gevolgen van de klimaatverandering in Nederland beschrijven. Het is begrijpelijk dat de NGO's in deze zaak, die wordt gevoerd bij de Nederlandse rechter, in het bijzonder aandacht vragen voor de situatie in Nederland. Dat gegeven wijst niet op een subsidiaire stellingname als thans ingenomen op reactie van vragen van de rechtbank. Integendeel: op diverse plaatsen verwijzen de NGO's naar schade c.q. klimaatverandering "in Nederland en daarbuiten" en "het belang van Milieudefensie c.s. om daartegen op te komen".³
5. RDS heeft de stellingname van de NGO's in de dagvaarding dan ook niet aldus opgevat. Zij heeft in de conclusie van antwoord gesteld: "Tot de achterban waarvoor de NGO's stellen op te komen, behoort immers iedereen op aarde."⁴ Een subsidiaire stellingname dat de NGO's, voor zover nodig voor ontvankelijkheid c.q. toepasselijkheid van Nederlands recht, uitsluitend voor de belangen van Nederlandse ingezetenen c.q. in verband met in Nederland geleden of te lijden schade opkomen, heeft RDS in de dagvaarding niet onderkend en heeft zij ook niet behoeven te onderkennen. RDS heeft in haar verweer in de conclusie van antwoord dus geen rekening gehouden met deze subsidiaire stellingname en heeft daar geen rekening mee behoeven te houden.
6. In het licht hiervan is de toevoeging van de subsidiaire grondslag niet aanvaardbaar wegens strijd met de goede procesorde.
 - (a) De NGO's hebben na ontvangst van de conclusie van antwoord van RDS meer dan een jaar de tijd gehad om deze subsidiaire stellingname naar voren te brengen in reactie op de verweren van RDS. Dat hebben zij niet gedaan, ook niet bij de eiswijziging van 15

³ Dagvaarding, randnummers 75, 154 en 683.

⁴ Conclusie van Antwoord, randnummer 349, onder verwijzing naar Dagvaarding, randnummer 155. Zie ook de vindplaatsen genoemd in de Pleitaantekeningen Deel II van RDS: Ontvankelijkheid van 1 december 2020, randnummer 16.

oktober 2020 en de toelichting daarop. Dat zou ook het uiterste moment zijn geweest voor deze aanvulling van de grondslag van de eis, teneinde RDS voldoende gelegenheid te geven haar verweer op deze subsidiaire grondslag voor te bereiden.

- (b) Het gaat hier om een toevoeging van een subsidiaire grondslag van de eis die een wezenlijk verschil maakt. RDS is in rechte betrokken met vorderingen die zien op de wereldwijde activiteiten van de Shell groep. Milieudefensie c.s. wenst dat RDS de emissies van de Shell vennootschappen en de eindgebruikers van haar producten drastisch reduceert. Het maakt voor de beoordeling van deze vorderingen een wezenlijk verschil of zij zijn ingesteld met het oog op de belangen van de wereldbevolking en de schade over de hele wereld, of alleen met het oog op de belangen van Nederland en in Nederland geleden en te lijden schade. In het kader van het nieuwe subsidiaire standpunt komt het partijdebat en dus ook het verweer van RDS in een andere sleutel te staan dan tot nu toe het geval is geweest. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gewezen op de toepassing van de door Milieudefensie c.s. ingeroepen Kelderluikfactoren. Die factoren hebben immers betrekking op onder meer de aard en omvang van het risico en de schade. Deze factoren moeten onder meer worden afgewogen tegen de bezwaarlijkheid van de voorzorgsmaatregelen die RDS volgens Milieudefensie c.s. zou moeten treffen. Onder meer deze afweging komt in een ander licht te staan als het uitsluitend gaat om Nederland in plaats van de hele wereld.
- (c) Het is in strijd met de goede procesorde als RDS haar verweren tegen de subsidiaire stellingname pas op de laatste twee zittingsdagen voor het eerst naar voren zou kunnen brengen.

7. Voor de volledigheid zij er op gewezen dat de betrokkenheid van Nederlandse particuliere eisers dit niet anders maakt. Hun belangen zijn in de dagvaarding gelijkgeschakeld met die van de NGO's en, voor zover dat anders is, volstrekt ontoereikend gemotiveerd om te kunnen gelden als aangevoerde grondslag voor de vorderingen. Bij wijze van voorbeeld verwijst RDS naar het volgende citaat uit de dagvaarding (par. 496):

"Eisers in deze rechtszaak ondervinden nu al gevolgen van klimaatverandering. Na de aankondiging van deze zaak en bij het zich aansluiten als mede-eiser vertelden tal van mensen hoe zij thans al de gevolgen van klimaatverandering ondergaan. Er waren verhalen van ouderen die zoveel last hadden van hittestress in de zomer dat ze niet het huis uit konden, wat naast de fysieke klachten door hittestress ook zorgde voor eenzaamheid. Mede-eisers

vertelden over hun toenemende allergieklachten omdat het bloeiseizoen van hooikoorts veroorzakende planten eerder begint en aanzienlijk langer duurt. Daarnaast voorzien vele mede-eisers grote investeringen in bijvoorbeeld hun huis en tuin omdat veel Nederlandse woningen en tuinen niet uitgerust zijn om grote hoeveelheden regen tijdens piekbuien af te voeren of om koelte te bieden tijdens warme zomers. Ook ervaren mede-eisers schade door (hagel)stormen of juist door droogteperiodes. Mede-eisers die tuinders of boer zijn verwachten veel veranderingen als gevolg van klimaatverandering. In de land- en tuinbouwsector verwachten mensen hun bedrijfsmodel te moeten aanpassen onder meer omdat zij te maken krijgen met steeds minder voorspelbare oogsten. Daardoor ervaren ze niet alleen schade maar ook onzekerheid over de toekomst van hun bedrijf."

8. Deze stellingen zijn onvoldoende concreet en dus niet relevant voor de beoordeling van de vorderingen. Zie bijvoorbeeld CvA (par. 369):

"Milieudefensie c.s. betoogt dat de particuliere eisers de directe en indirecte gevolgen van klimaatverandering niet kunnen ontlopen (randnummer 305 Dagvaarding). Zij licht echter niet toe waar die directe en indirecte gevolgen voor ieder van de particuliere eisers precies zou bestaan (ook niet in randnummer 496 Dagvaarding) en waarom RDS mede met het oog op die beweerdte gevolgen beweerdelijk onrechtmatig jegens ieder van die particuliere eisers handelt. De particuliere eisers wonen verspreid over heel Nederland. Reeds uit dit gegeven – en zo zijn er vele andere verschillen tussen hun individuele omstandigheden – volgt dat enig (in)direct gevolg van klimaatverandering niet voor ieder van hen gelijk is en dat zij daardoor niet op gelijke en in rechtens relevante wijze worden getroffen. Daarmee is niet aangetoond dat de particuliere eisers enig (rechtens relevant) risico lopen dat maakt dat zij voldoende belang hebben bij hun vorderingen, laat staan dat en waarom die vorderingen toewijsbaar kunnen zijn. Ook daarom moeten de particuliere eisers in hun vorderingen niet-ontvankelijk worden verklaard."

9. RDS verzoekt de rechtbank te bepalen dat de subsidiaire stellingname van Milieudefensie c.s. buiten beschouwing moet worden gelaten.

Advocaten

R. van Troelstra

Deze zaak wordt behandeld door mr. J. de Bie Leuveling Tjeenk, mr. N.H. van den Biggelaar en mr. D. Horeman | De Brauw Blackstone Westbroek N.V. | Postbus 75084, 1070 AB Amsterdam | T +31 20 577 1771 | F +31 20 577 1775 | E Jan.deBieLeuvelingTjeenk@debrauw.com, Nicolien.vandenBiggelaar@debrauw.com, Dennis.Horeman@debrauw.com